

FEMINISTISKĀ IDENTITĀTE: FEMINISTISKĀS IDENTITĀTES ATTĪSTĪBAS SKALAS PSIHOMETRISKIE RĀDĪTĀJI UN ADAPTĀCIJA LATVIJAS VIDĒ (FIAS MODIFICĒTĀ VERSIJA)

Feminist Identity: The Feministic Identity Development Scale, Psychometrical and Adaption in Environment of Latvia

Aivis Dombrovskis
Daugavpils University, Latvia

Abstract. *The feminism is becoming more popular in Latvia now, but it's impossible to find some psychological instrument which is adapted in latvian language and which is useabled for measuring the charecteristic's of feminist identity. In this article are displayed the Feministic Identity Development Scale (FIAS- in latvian) (the origional inquiry :Feministic Identity Development Scale (FIDS), Bargad & Hyde, 1991), thous diferent versions of their adaption and also versions of their modifications; Cronbach's Alpha from 0.5 to 0.8, and their version in latvian language.*

The adaptation of FIAS took part in three stages, the sample of the research consists only from women. The first sample consists form 330 women in age from 18 to 27 (M=18,75; SD=1,06) years old. The second and third sample consist form 501 women from 18 to 27 (M=20,33; SD=1,94) years old. The sample of Test- retest: 30 respondents.

In the course of the instrument adaptation in the psychometrical analysis was appointed: the summary of FIAS factorial modification version, the factorial validity, the analysis of the affirmatory factors, the convergential and divergential validity of FIAS. The results gained in the course of inquiry the factorial modification version of FIAS- are acknowledged to be acceptable and instruments of the inquiry of the identity crisis – approved to be useful for futher usage in investigation and can be practically used for psychological researches in Latvia.

Keywords: *Feministic identity, FIDS, FIAS, inquiry, psychometrical indices, the adaptation of instrument, the development of identity.*

Ievads Introduction

Feminisms un Feministiskā identitāte

Feminisms ir gan sabiedriski politiska kustība, kuras mērķis ir nodrošināt sievietēm visas pilsoniskās tiesības (Kramarae u.c., 2000), gan filosofija, gan ideoloģija, gan politika (Grant, 1993), gan zinātnisko pētījumu joma psiholoģijā (Downing & Roush, 1985). Feminisms ir prakse, perspektīva un process, un feminisma teorijas centrā ir genders un tas, kā no šī punkta mēs skatāmies uz pasauli (Tarrant, 2008), tāpat feminisms ir sociāla kustība, kas meklē vienādas iespējas visiem cilvēkiem neatkarīgi no viņu dzimuma. Feministiskās kustības mērķis ir mainīt modeļus, kādi valdīja attiecībā pret genderu, rasi, šķirām un

seksuālajām orientācijām un galvenais gala mērķis ir pārtraukt un izbeigt sieviešu pakļaušanu (Tarrant, 2009).

Savukārt, Feministiskā identitāte ir sieviešu kolektīvā jeb sociālā identitāte, kas sevī iekļauj feministu pieņemtās attieksmes (nostādnes) un sevis identifikāciju ar feminismu (Eisele & Stake, 2008). Šī definīcija sakrīt ar to, kā Eriksons (1959) apraksta „paštēlu” (angl. *self-image*) un kā Čikerings un Reisera (Chickering & Reisser, 1993) definē identitāti – ar spēcīgu sevis izjūtu un sevis pieņemšanu.

Par feministiskās identitātes teorijas pamatlicējām uzskatāmas Dovninga un Rouša, kuras izstrādāja feministiskās identitātes attīstības modeli (Downing & Roush, 1985), tomēr jāatzīmē, ka Dovninga un Rouša savu teoriju attīstījušas, modificējot Krosa (Cross, 1971) teoriju par Amerikas āfrikāņu pozitīvās identitātes attīstību.

Ir izpētīts, ka sievietēm, kuras sevi pozicionē kā feministes, ir pozitīvs viedoklis par feministu kustību, profeministisko ideoloģiju, politisko liberālismu, kolektīvo orientāciju un pozitīva sevis kā feministes uztvere (Cowan et al., 1992). Tāpat ir atklāts, ka sieviešu sevis identificēšana ar feministēm ir saistīta ar pozitīvu feminisma novērtējumu un ticību feministu kolektīvajām aktivitātēm un feminisma pozitīvajam tēlam (Williams & Wittig, 1997; Roy, Weibust, & Miller, 2007). Sievietes, kuras sevi identificē kā feministes, aktīvāk un drošāk nekā nefeministes vai egalitārās sievietes iesaistās atklātā cīņā par feministiskajām idejām (Zucker, 2004), lai gan, kā savā pētījumā atklāja Lissa ar kolēģēm (Liss, O'Connor, Morosky, & Crawford, 2001), tad ticība feministiskajai ideoloģijai ir tikai maza daļa no tā, ko saprot ar feministes sociālās identitātes izveidošanu, jo pats svarīgākais ir pareizi uzdot jautājumu. Ja feministisko identitāti vēlas noskaidrot, uzdodot bipolāru jautājumu (esi vai neesi feministe), tad 15,8% no izlases sevi uzskatīja par feministēm, bet 77,6% noliedza savu piederību feministēm, bet, ja jautājumi tiek uzdoti savādāk, tad atklājas pavisam cita aina, un 81% no tām sievietēm, kuras sevi nekategorizēja kā feministes, uzrādīja savu mērķu sakrītību ar tādiem feminisma virzieniem kā liberālo feminismu, radikālo feminismu, sociālistisko feminismu, kultūras feminismu un konservatīvo feminismu.

Sievietes izvēlas feministisko identitāti, lai palielinātu savu labizjūtu, jo, identificējoties (pieņemot) ar feministu vērtībām, viņas palielina un paplašina savas iespējas (Yakushko, 2007).

Tomēr ir arī sievietes, kuras atbalsta feministu izvirzītos mērķus, bet tomēr pašas sevi nevēlas identificēt kā feministes (Myaskovsky & Witting, 1997; Williams & Wittig, 1997; Liss, O'Connor, Morosky, & Crawford, 2001). Dankana norāda, ka sievietes, kuras ir izteiktas feministes, ir politiski aktīvākas sieviešu tiesību aizstāves nekā tās, kuras ir „vājas” feministes”, bet par „vājajām” feministēm vēl mazāk aktīvas ir tās, kuras sevi neuzskata par feministēm (angl. *non-feminists*) (Duncan, 2010).

Pētot sieviešu attiecības ar feminismu, ir izdalītas trīs grupas:

- Sievietes, kuras skaidri un noteikti sevi identificē ar feminismu un uzskata sevi par feministēm;
- Sievietes, kuras ir antifeministes un nepārprotami noraida feminismu;
- Sievietes, kuras var saukt par „egalitārām” vai „slēptajām feministēm”, kuras atbalsta feministu principus, bet izvairās sevi identificēt ar feministēm (Duncan, 2010).

Citi pētnieki uzskata, ka daudzas sievietes feministes sevi nesauc par feministēm, kaut arī atbalsta feministu idejas un vērtības, jo sabiedrībā ir izveidots negatīvs sievietes feministes tēls, ko popularizē masu mediji (Myaskovsky & Witting, 1997; Williams & Wittig, 1997; Rhode, 1997), to ietekmē arī negatīvie sabiedrības stereotipi par feministēm (Henderson-King & Stewart, 1994) un, it īpaši, jaunas sievietes nevēlas sevi pozicionēt un saukt par feministēm (Kamen, 1991).

Rode norāda vēl vienu iemeslu, kāpēc sievietes, kuras pēc būtības ir feministes, nevēlas, ka viņas sauc par feministēm. Viņas uzskata, ka feministes ir vājas un ir netaisnības upuri, bet viņas tādas nevēlas būt, bet vēlas sevi redzēt kā stipras un spējīgas sievietes, kuras spēj kontrolēt situāciju (Rhode, 1997).

Hudijs ar kolēģiem atklājis, ka apmēram 26 – 33% ASV sieviešu sevi identificē kā feministes (Huddy, Neely & Lafay, 2000), 2006.gadā Saundere un Kašubeka-Vesta atklāja, ka no 244 ASV sievietēm, 16,3% – pārliecinoši noraida iespēju būt par feministēm, 11,4% noteikti identificē ar feminismu, pārējās atrodas starp šīm abām pozīcijām (Saunders & Kashubeck-West, 2006), turpretī Houvaras un Kārteris 2008.gadā veiktajā pētījumā atklājis, ka 36,6% sieviešu un 21,4% vīriešu (ASV; N=270) sevi identificē ar feminismu (Houvaras & Carter, 2008). Tomēr daudzi vīrieši atturas sevi identificēt ar feminismu un saukt sevi par feministiem, jo pastāv atšķirīgi viedokļi starp sievietēm un vīriešiem par jēdziena „feminisms” saturu un jēgu, un joprojām pastāv uzskats, ka vārds „feminisms” ir ekvivalents vārdam sievišķīgums (McCabe, 2005; Toller, Suter & Trautman, 2004).

Latvijā feministiskā identitāte ir jauns psiholoģijas pētījumu fokuss, tāpēc ir nepieciešams psiholoģiskās izpētes instruments, ar ko pētīt feministisko identitāti.

Šī raksta mērķis ir sniegt pārskatu par instrumenta Feministiskās Identitātes Attīstības Skalas adaptācijas procesu Latvijas vidē un iegūto rezultātu atēlojums un salīdzinājums ar citu autoru adaptācijas rezultātiem.

Metodoloģija

Pētījumu izlases

Pirmajā adaptācijas izlasi veido 330 sievietes vecumā no 18 līdz 26 gadiem (M=18,75; SD=1,06)

Otro adaptācijas izlasēanalizēti dati par 501 sievieti vecumā no 18 līdz 27 gadiem ($M= 20,33$; $SD= 1,94$), otrās adaptācijas izlases dati tika izmantoti arī trešās – FIAS faktoriāli modificētās versijas, psihometrisko rādītāju analīzei.

1.tabula. Feministiskās identitātes attīstības skalas adaptācijas izlašu respondentu sociāli demogrāfiskais raksturojums

Sociāli demogrāfiskais kritērijs	Sociāli demogrāfiskais rādītājs	Adaptācijas izlase, sievietes				
		I izlase (N=330)		II izlase (N=501)		
		N	%	N	%	
Respondenta šī brīža dzīvesvieta	Dzīvo kopā ar vecākiem	172	52,1	192	38,3	
	Ir pašiem sava mājvieta	56	17	145	28,9	
	Dzīvo dienesta viesnīcā	102	30,9	164	32,7	
Respondenta dzīves vide bērnībā	Pilsētā	143	43,3	239	47,7	
	Laukos	187	56,7	262	52,3	
Respondenta ģimenes stāvoklis	Neprecēta	277	83,9	368	73,5	
	Precēta	3	0,9	34	6,8	
	Dzīvo kopā ar draugu/ draudzeni	49	14,8	93	18,6	
	Šķīrusies	1	0,3	6	1,2	
Pēc bērnu esamības	Nav bērnu	320	97	450	89,8	
	Ir bērni	10	3	51	10,2	
Pēc vecāku laulības	Mātei no pirmās laulības, tēvam no pirmās laulības	254	77	370	73,9	
	Mātei no pirmās laulības, tēvam no otrās laulības	11	3,3	45	9	
	Mātei no pirmās laulības, tēvam cits variants	5	1,5	9	1,8	
	Tēvam no pirmās laulības, mātei no otrās laulības	10	3,0	29	5,8	
	Mātei no pirmās laulības	3	0,9	--	--	
	Mātei no otrās, tēvam no otrās laulības	8	2,4	14	2,8	
	Mātei no otrās laulības, tēvam cits variants	2	0,6	3	0,6	
	Mātei cits variants, tēvam cits variants	27	8,2	26	5,2	
	Mātei cits variants	1	0,3	--	--	
	Mātei cits variants, tēvam no otrās laulības	8	2,4	4	0,8	
	Mātei no otrās laulības	1	0,3	--	--	
	Pēc brāļu un māsu esamības	Esmu vienīgais bērns	47	14,2	73	14,6
		Ir vecāks brālis/ļi	52	15,8	72	14,4
Ir jaunāks brālis/ļi		35	10,6	74	14,8	
Ir vecāka māsa/sas		51	15,5	63	12,6	
Ir jaunāka māsa/sas		32	9,7	82	16,4	
Ir vecāks brālis, jaunāka māsa		11	3,3	19	3,8	
Ir vecāks brālis, jaunāks brālis		5	1,5	13	2,6	
Ir jaunāks brālis, jaunāka māsa		28	8,5	29	5,8	
Ir jaunāks brālis, vecāka māsa		12	3,6	12	2,4	
Ir vecāks brālis, vecāka māsa		32	9,7	35	7,0	
Ir jaunāks brālis, jaunāka māsa, vecāka māsa		1	0,3	6	1,2	
Ir jaunāks brālis, vecāks brālis, jaunāka māsa, vecāka māsa		5	1,5	2	0,4	
Ir vecāka māsa, jaunāka māsa		5	1,5	13	2,6	

	Dvīņubrālis	1	0,3	--	--
	Ir vecāks brālis, vecāka māsa, jaunāka māsa	3	0,9	5	1,0
	Ir vecāks brālis, jaunāks brālis, jaunāka māsa	7	2,1	1	0,2
	Ir vecāks brālis, jaunāks brālis, vecāka māsa	1	0,3	2	0,4
	Dvīņumāsa	2	0,6	--	--
Pēc iegūstamās izglītības	Pirmā augstākā izglītība	59	17,9	485	96,8
	Otrā augstākā izglītība	1	0,3	16	3,2
	Mācās vidusskolā	135	40,9	--	--
	Mācās profesionālajā vidusskolā	128	38,8	--	--
	Cīts variants	7	2,1	--	--
Respondenta tautība	Latviete	305	92,4	424	84,6
	Krieviete	22	6,7	57	11,4
	Poliete	1	0,3	8	1,6
	Baltkrieviete	1	0,3	7	1,4
	Ukrainiete	1	0,3	--	--
	Čigāniete	--	--	1	0,2
	Lietuviete	--	--	3	0,6
	Tatāriete	--	--	1	0,2
Respondenta tēva tautība	Nav zināma	1	0,3	--	--
	Latvietis	289	87,6	390	77,8
	Krievs	28	8,5	68	13,6
	Baltkrievs	6	1,8	13	2,6
	Igaunis	2	0,6	1	0,2
	Ukrainis	2	0,6	7	1,4
	Polis	1	0,3	12	2,4
	Lietuvietis	1	0,3	7	1,4
	Azerbaidžānis	--	--	1	0,2
	Tatārs	--	--	1	0,2
Dānis	--	--	1	0,2	
Respondenta mātes tautība	Latviete	297	90,0	403	80,4
	Krieviete	24	7,3	65	13,0
	Poliete	1	0,3	11	2,2
	Rumāniete	1	0,3	--	--
	Ukrainiete	6	1,8	3	0,6
	Vāciete	1	0,3	--	--
	Baltkrieviete	--	--	4	2,4
	Čigāniete	--	--	1	0,2
	Lietuviete	--	--	4	0,8
	Balkāniete	--	--	1	0,2
	Tatāriete	--	--	1	0,2
Uzbekiete	--	--	1	0,2	

Avots: Dombrovskis, 2014.

Instrumenti

Instrument: Feministiskās identitātes attīstības skalas apraksts

Dovninga un Rouša ir aprakstījušas feministiskās identitātes dimensijas ar multidimensiālu konstruktū palīdzību, norādot sarežģītos paternus, kas veicina sievietes kļūšanu par feministi. Viņu izstrādātais modelis uzrāda attieksmes un vērtības saistībā ar pašu sieviešu feministu attieksmi pret sevi. Šis modelis

veidots, pamatojoties uz sieviešu dzīves pieredzi, īpaši to sieviešu, kuras ir pieredzējušas apspiestību un diskrimināciju (Downing & Roush, 1985).

Dovningas un Roušas feministiskās identitātes attīstības modelis izveidots, modificējot Krosa (Cross, 1971; Vandiver et.al., 2002) modeli par melnās rases sieviešu identitātes attīstības modeli (angl. *CRIS*). Dovningas un Roušas (Downing & Roush, 1985) sieviešu feministiskās identitātes attīstības modelis iekļauj piecus posmus:

Pasīva pieņemšana (*passive acceptance*) raksturo sieviešu ticība tradicionālajām gendera lomām, vīrieši tiek uzskatīti par pārākkiem, netiek atzīti aizspriedumi un diskriminācija, un tiek noliegta individuālā, institucionālā un kultūras diskriminācija pret sevi un sievietēm kopumā (Downing & Roush, 1985).

Atklāsme (*revelation*)– raksturo jautājumi par sevi un savu attieksmi pret tradicionālajām gendera lomām. Vīrieši tiek uztverti kā apspiedēji. Šajā posmā sievietes var vēlēties iesaistīties sieviešu kustībā. Sievietes izjūt dusmas par pagātnes netaisnību un apspiešanu, kas ir jāmaina. Rodas atklāsme attiecībā uz seksismu un tiek izjustas dusmas pret seksistu sabiedrību un vainas izjūta, ja viņa pati ir piedalījusies kādu sieviešuapspiešanā (Downing & Roush, 1985). Šis posms tiek raksturots kā duālistisks, jo vīrieši tiek uztverti kā negatīvi, bet sievietes kā pozitīvas (Rickard, 1989; Downing & Roush, 1985).

Iesaiste – atbrīvošanās (*embeddedness – emanation*): šajā posmā sievietes iekļaujas „sieviešu” kultūrā un veido tādu kā māsu radniecību vai, citiem vārdiem sakot, biedrošanos. Sievietes apvienojas, veidojot atbalstošas asociācijas, piedalās sieviešu studijuursos un sāk veidot jaunu identitāti (Rickard, 1989; Downing & Roush, 1985).

Sintēze (*synthesis*): šajā posmā sievietēm attīstās jauna identitāte, kas vairs neiekļaujas pieņemtajās, vecajās dzimumlomās, un tā tiek integrēta personības struktūrā. Vīrieši tiek vērtēti individuāli nevis kā grupa kopumā (Rickard, 1989). Sievietes saskata netaisnību, apspiestību un diskrimināciju, kas valda pasaulē. Notiek sintēze pozitīvai es koncepcijai, kas pieļauj pozitīvu attieksmi pret sevi kā sievieti (Downing & Roush, 1985).

Aktīva iesaiste (*active commitment*): jaunā pozitīvā feministiskā identitāte, kas attīstījusies ceturtajā līmenī, tiek iesaistīta jeb realizēta aktīvā darbībā. Viņas iesaistās aktīvās darbībās par sociālām izmaiņām, lai izbeigtu apspiešanu un viņām ir vēlme veidot egalitāru sabiedrību (Downing & Roush, 1985).

Daudzu gadu garumā Dovningas un Roušas feministiskās identitātes modelis ir izpelnījies kritiku par trūkumiem tajā, par to, ka tas neatspoguļo patieso feministiskās identitātes attīstības modeli (Henderson-King & Stewart, 1997; Hyde, 2002; Moradi & Subich, 2002). Haide uzskata, ka ir jābūt skaidrai katrai modeļa attīstības stadijai, nevis iespējai, ka sievietes feministiskā identitāte spēj cirkulāri virzīties no vienas pakāpes uz otru, kā to ir paredzējušas Dovninga un Rouša savā modelī (Downing & Roush, 1985). Tāpat Dovningas

un Roušas modeli ir kritizējuši par tā grūto pielietojumu praksē (Fischer et al., 2000; White, 2006).

Lissa un Erčula norāda, ka *Sintēzes* posms nebūtu pieskaitāms pie feministiskās identitātes attīstības rādītājiem, jo pēc šiem rezultātiem sievietes nevar klasificēt ne kā feministes, ne kā nefeministes. Tāpat viņas norāda, ka *Pasīva pieņemšana* un *Aktīva iesaiste* neprezentē feministiskās identitātes attīstību, bet gan iezīmē attīstības sākuma un beigu punktus, bet ne dinamiku (Liss & Erchull, 2010).

Bargade un Haide (Bargad & Hyde, 1991), modificējot Dovningas un Roušas modeli, izveidoja feministiskās identitātes izpētes instrumentu Feministiskās identitātes attīstības skalu FIAS (angl. *FIDS*), lai pētītu sieviešu feministisko identitāti.

FIAS aizpildīšanas instrukcijā, respondentiem, tiek lūgts atbildēt uz 48 jautājumiem, pēc Likerta skalas ar vērtībām no 1 līdz 5, kur 1- pilnībā piekrītu; 2- nepiekrītu; 3 – ne piekrītu, ne nepiekrītu; 4 – piekrītu; 5 – pilnībā piekrītu. Izvēlēto apgalvojumu respondents ieraksta uz svītras jautājuma priekšpusē.

Feministiskās identitātes attīstības skala, (Bargad & Hyde, 1991; Dombrovskis, 2014)

1. Es nedomāju, ka ir nepieciešams Labklājības Ministrijas „Plāns dzimumu līdztiesību īstenošanai”; sievietēm tāpat ir labi.
2. Man ir svarīgi būt daļai no sieviešu sabiedrības.
3. Es vēlos darboties, lai uzlabotu sieviešu statusu.
4. Es jūtu, ka daudziem vīriešiem ir saasināta reakcija uz sieviešu jautājumiem.
5. Es agrāk domāju, ka diskriminācija uz dzimuma pamata nav īpaši izplatīta, bet tagad zinu, cik ārkārtīgi bieži tā patiesībā notiek.
6. Lai gan daudzi vīrieši ir seksisti (ar dzimumu diskriminējošiem stereotipiem), esmu konstatējusi, ka daži vīrieši ir ļoti labvēlīgi noskaņoti attiecībā uz sieviešu jautājumu un feminismu.
7. Īpaši pašlaik es izjūtu, ka apkārtējās sievietes stiprina mani.
8. Esmu ļoti pārliecināta, ka idejas, kurām ticu, vairo taisnīgumu un vienlīdzību cilvēku vidū visā pasaulē.
9. Lai gan esmu ieinteresēta, lai pret sievietēm dzīvē izturētos taisnīgi, es nesaskatu vīriešos ienaidniekus.
10. Es pavadu lielāko daļu sava brīvā laika kopā ar dažām tuvām draudzenēm, kuras atbalsta tādas pašas feminisma vērtības kā es.
11. Es neredzu lielu jēgu apšaubīt vispārējo uzskatu, ka vīriešiem jābūt vīrišķīgiem un sievietēm jābūt sievišķīgām.
12. Vēlos nest zināmus upurus, lai panāktu, ka šī sabiedrība ir no dzimumaizspriedumiem brīva, mierīga vieta, kur visiem ir nodrošinātas vienādas iespējas.
13. Es varētu raksturot savu saskarsmi ar vīriešiem kā piesardzīgu.
14. Viena lieta, kāpēc man īpašpatīk būt sievietei ir tas, ka vīrieši man

- piedāvās savu vietu pārpildītā autobusā vai atvērs man durvis, jo esmu sieviete.
15. Kad es domāju par seksismu (attieksmi, kas balstīta uz dzimumu diskriminējošiem stereotipiem), mana pirmā reakcija vienmēr ir dusmas.
  16. Mana sociālā dzīve pašlaik norit galvenokārt kopā ar sievietēm, bet ir daži vīrieši, ar kuriem man nebūtu iebildumu izveidot neseksuālas attiecības.
  17. Es nekad neesmu uztraukusies vai domājusi par to, ko nozīmē būt sievietei šajā sabiedrībā.
  18. Vīriešus es vērtēju kā personības, nevis kā apspiedēju grupas locekļus.
  19. Pašreiz es jūtu nepieciešamību pēc sieviešu sabiedrības, kuras pieturas pie tādiem pašiem uzskatiem kā es.
  20. Man ļoti rūp, lai vīriešiem un sievietēm visās jomās būtu līdzvērtīgas iespējas.
  21. Es kļūstu ļoti sarūgtināta, kad domāju par to, ka šajā sabiedrībā pret sievietēm tik ilgi ir bijusi tik netaisnīga attieksme.
  22. Es negribu vienlīdzīgu statusu ar vīriešiem.
  23. Es esmu ļoti apmierināta, ka varu izmantot savus talantus un prasmes savā darbā sieviešu kustībā.
  24. Ja es būtu precējusies un manam vīram piedāvātu darbu citā valstī, mans kā dzīvesbiedres pienākums būtu doties viņam līdzi, lai atbalstītu viņa karjeru.
  25. Es nedomāju, ka ir viens „pareizais” veids, kā būt feministei.
  26. Es mēdzu būt uzmanīga saskarsmē ar vīriešiem.
  27. Es uzskatu, ka izvēloties karjeru cilvēkiem nevajadzētu ļaut dzimumlomu stereotipiem ietekmēt savu izvēli.
  28. Es domāju, ka vairums sieviešu jūtīs vislielāko piepildījumu kā sievas vai mātes.
  29. Kad domāju par lielāko daļu pasaules problēmu – vides piesārņojumu, diskrimināciju, atomkara draudiem – man šķiet, ka lielāko daļu no tām ir radījuši vīrieši.
  30. Es dusmojos, ja esmu ļāvusi vīriešiem gūt virsroku pār sevi.
  31. Būt feministei – tas ir viens no aspektiem, kas veido manu identitāti.
  32. Es tikai nesen sāku domāt, ka nav godīgi, ka vīriešiem šajā dzīvē ir privilēģijas tikai tāpēc, ka viņi ir vīrieši.
  33. Es jūtu, ka esmu ļoti ietekmīga un efektīva pārstāve, kas var runāt par sieviešu jautājumiem, ar kuriem es pašreiz nodarbojos.
  34. Es dusmojos par to, ka sievietes ir atstātas ārpus vēstures mācību grāmatām.
  35. Ja es gleznotu gleznu vai rakstītu poēmu, tā droši vien būtu par sievietēm vai sieviešu jautājumiem.
  36. Es domāju, ka vīrieši un sievietes dzīvo labāk situācijā, kad precētas

- sievietes ir mājsaimnieces un viņu vīri viņas uztur.
37. Daži no vīriešiem, kurus es pazīstu, šķiet lielāki feministi par vienu otru sievieti.
  38. Kad es redzu, kā lielākā daļa vīriešu attiecas pret sievietēm, es kļūstu ļoti nikna.
  39. Es beidzot jutos ļoti labi, aptverot, ka esmu feministe.
  40. Vispār es domāju, ka vīrieši ir interesantāki par sievietēm.
  41. Vīrieši un sievietes ir vienlīdzīgi, bet dažādi.
  42. Nesen es kaut ko lasīju vai man bija īpaša pieredze, kas radīja lielāku izpratni par seksismu (uz dzimuma diskriminācijas stereotipiem balstīta attieksme).
  43. Es uzskatu, ka izvarošanā reizēm ir vainojama pati sieviete.
  44. Kaut kādā ziņā mana motivācija gandrīz katrai manai darbībai ir mana vēlēšanās panākt, lai pasaulē valdītu vienlīdzība.
  45. Es neesmu pārliecināta, ka zinu, kas ir domāts ar frāzi „patriarhālajāiekārtāsievietesir apspiestas.”
  46. Es uzskatu, ka sievietēm ir paveicies, ka viņām nav jāveic bīstamie darbi, kas ir paredzēti vīriešiem, piemēram, darbs celtniecībā vai ātrumsacensību automašīnas vadīšana.
  47. Es esmu apņēmusies visu dzīvi veltīt darbam, lai panāktu sieviešu sociālo, ekonomisko un politisko vienlīdzību.
  48. Īpaši tagad es jutos daudz labāk kopā ar sievietēm, kurām ir tādi paši feminisma uzskati kā man.

Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991) FIAS oriģinālais modelis sastāv no piecām apakšskalām: *aktīva iesaiste, pasīva pieņemšana, piederība, atklāsme, sintēze*:

1. Aktīva iesaiste – Raksturo pilnīgu saplūšanu ar feministisko identitāti. Iesaistās nozīmīgās, mērķtiecīgās darbībās, iestājas pret seksistisku pasauli. Darbības ir personalizētas un racionālas – es daru, lai būtu tā. Vīrieši tiek uztverti kā vienlīdzīgi, bet ir atšķirīgi no sievietēm.
2. Pasīva pieņemšana – Pasīvi pieņem tradicionālās dzimumu lomas un pieņem tradicionālo sieviešu diskrimināciju. Ir pārliecināta, ka saglabāt tradicionālās dzimumu lomas ir izdevīgi. Uzskata vīriešus pārākus par sievietēm.
3. Piederība – Raksturo sieviešu apzināta piederība citādāk domājošām sievietēm. Apzinās, ka viņām veidojas cita jauna identitāte. Un visbeidzot raksturo „reālistiska” domāšana attiecībās ar vīriešiem.
4. Atklāsme – Raksturo daudzdimensionālas iekšējas krīzes izjūta, kā rezultātā ir apjukums un neskaidrība pašai par sevi, savu lomu, izjūt dusmas un neapmierinājumu, izjūt vainas izjūtu – duālistiskas izjūtas. Vīrieši tiek uztverti kā negatīvie tēli.
5. Sintēze – Raksturo jaunu, autentisku un pozitīvu feministisko identitāti. Notiek dzimumu lomu transcendence. Ir elastīgs „pamiera”

stāvoklis attiecībā uz pasauli. Vīrieši netiek uztverti kā viena grupa, bet katrs vīrietis tiek izvērtēts individuāli.

Šie ir oriģinālie FIAS skalu apraksti pēc Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991).

Tāpat kā Dovningas un Roušas feministiskās identitātes modelis ir izpelnījies kritiku par trūkumiem šajā modelī (Henderson-King & Stewart, 1997; Hyde, 2002; Moradi & Subich, 2002), arī Bargades un Haides feministiskās identitātes attīstības skala ir izpelnījusies kritiku no Hansena (Hansen, 2002) par to, ka trūkst pierādījumu feministiskās identitātes skolas pakāpju secīgumam.

Sakarā ar pētnieku izteikto kritiku, par Feministiskās identitātes attīstības skalu (Feministic Identity Development Scale, Bargad & Hyde, 1991), var pieņemt, ka Bargades un Haides izdalītās piecas FIAS apakšskalas var tikt primāri uzskatītas nevis par lineārām feministiskās identitātes attīstības stadijām, bet gan kā par feministisko identitāti raksturojošām dimensijām ar atšķirīgu kvalitatīvo saturu.

Procedūra

Lingvinistiskā adaptācijas procedūra

Aptauja tulkota no angļu valodas uz latviešu valodu divas reizes. Tulkojumi tika salīdzināti un analizēti Latvijas kultūrvides kontekstā. Tika izveidota ekspertu grupa 3 cilvēku sastāvā, kas veica tulkojumu analīzi. Tad iegūtais latviskais materiāls tulkots uz angļu valodu un veikta satura un jēgas salīdzināšana.

Tulkoja vairākas savstarpēji neatkarīgas personas, kas pārzina gan latviešu, gan angļu valodu. Ekspertu komisijas sastāvā bija persona, kura dzimtā valoda ir angļu un kura dzimtene ir ASV, bet kurš pārvalda arī latviešu valodu dzimtās valodas līmenī un jau daudzus gadus dzīvo Latvijā. Testa pārbaudes gaitā tika organizēta maza respondentu grupa 4 cilvēki, lai noskaidrotu viņu viedokli par testa pantu formulējumu skaidrību, instrukciju izpratni un nepieciešamo testa izpildes laiku (Raščevska, 2005). Rezultātā tika pieņemts lēmums par labāko tulkojumu, kuru izmantot tālākajā aptaujas adaptēšanas procesā. Aptaujas tulkošanas gaita tika reģistrēta protokolā.

Datu ievākšanas procedūra

Dati ievākti laika periodā no 2010.gada septembra līdz 2011.gada decembra mēnesim. Datu ievākšana nav bijusi regulāra, tas saistīts ar apgrūtināto piekļuvi respondentiem. Datu vākšana notika divas reizes – 1. adaptācijas posmam un 2. adaptācijas posmam. Respondenti vienlaicīgi aizpildīja vairākas aptaujas, jo vienlaicīgi tika ievākti dati vairāku metožu adaptācijai, bet aizpildīšanas secību izvēlējās paši respondenti. Aptauju aizpildīšana netika limitēta laikā. Respondenti piedalījās aptaujā pēc brīvas izvēles, kas varētu stimulēt sniegt patiesākas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem.

Datu apstrādes procedūra

Iekšējā saskaņotība noteikta ar Kronbaha alfu (Raščevska, 2005) un datu apstrāde veikta ar profesionālās statistikas datu apstrādes programmu SPSS-19. Aptaujas faktoriālā validitāte tika pārbaudīta ar galveno faktoru metodi, jo tā ir mazāk jutīga uz sadalījumu (Raščevska, 2005), faktoriālā validitāte, iekšējā saskaņotība, konverģentā un diverģentā validitāte (Raščevska, 2005). Kā arī iegūtie dati salīdzināti ar citu autoru iegūtajiem datiem par FIAS psihometriskajiem rādītājiem.

Rezultāti un iztirzājums

Feministiskās identitātes attīstības skalas I un II adaptācija

<p>Grūtības indeksa minimālā robeža: $X_{min} = X_{min} + 0,2(X_{max} - X_{min}) = 1 + 0,2(5 - 1) = 1,8$ Grūtības indeksa maksimālā robeža: $X_{max} = X_{min} + 0,8(X_{max} - X_{min}) = 1 + 0,8(5 - 1) = 4,2$</p>
--

1.attēls. FIAS pantu grūtības indeksu aprēķins (Raščevska, 2005)

Iegūtie pantu grūtības indeksi (1.att.) saskan ar Raščevskas (2005) rekomendāciju par pantu grūtības indeksiem, (kas vērtēti pēc Likerta 5 ballu skalas), kuriem vajadzētu atrasties robežās no 1,8 līdz 4,2 un kas parāda, ka pantu vidējās vērtības pieder 20–80 % robežai (Raščevska, 2005).

FIAS apakšskala *Pasīva pieņemšana*

FIAS apakšskalas *Pasīva pieņemšana* adaptācijas pirmā un otrā versija sastāv no 12 pantiem: 1., 11., 14., 17., 22., 24., 28., 36., 40., 43., 45., 46. Pantu diskriminācijas indeksi pirmajā adaptācijas versijā ir robežās no 0,12 līdz 0,28. Pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,55 līdz 3,58, kas atrodas pantu aprēķinātajās grūtības indeksa robežās no 1,8 līdz 4,2, kas pārsniedz aprēķinātās grūtības indeksa robežas pirmajai adaptācijas versijai N=330; M= 3,15; SD=0,45. Otrajā adaptācijas versijā pantu diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,04 līdz 0,33, bet grūtības indeksi ir robežās no 2,51 līdz 4,40, M=3,19, bet SD=0,38. Otrajā adaptācijas versijā $\alpha=0,54$, uzlabojās salīdzinot ar pirmo adaptācijas versiju, kur $\alpha=0,53$. Apakšskalas *Pasīva pieņemšana* Kronbaha alfa pēc Gūda (Good et.al., 2000) datiem ir 0,74, bet oriģinālā pēc Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991) datiem $\alpha=0,85$. Apakšskalas psihometrisko rādītāju uzlabošanas nolūkā tiks veikta apakšskalas *Pasīva pieņemšana* modifikācija.

FIAS apakšskalas *Pasīva pieņemšana* 1.modifikācija sastāv no 10 pantiem: 1., 11., 14., 17., 22., 24., 28., 36., 45., 46. Modificētajā versijā no apakšskalas tika izņemts 40.pants ($d_{40}=0,12$) un 43.pants ($d_{43}=0,10$) zemo pantu diskriminācijas indeksu dēļ oriģinālajā apakšskalas versijā. Viszemākais pantu diskriminācijas indekss ir 45.pantam: „*Es uzskatu, ka tur, kur valda vīrieši (patriarhāts), tur*

sievietes ir apspiestas” ($d_{45} = 0,06$). 45.pants pirmajā adaptācijas versijā skanēja šādi: „*Es neesmu pārliecināta, ka zinu, kas ir domāts ar frāzi „patriarhālajā iekārtā sievietes ir apspiestas.”* 14.panta „*Man patīk, ja vīrieši pret mani izturas kā pret sievieti, piedāvājot savu vietu pārpildītā autobusā, atverot durvis u.tml.*” grūtības indekss pārsniedz pantu maksimālo grūtības indeksu robežu. Pirmajā adaptācijas versijā pants skanēja šādi: „*Viena lieta, kāpēc man īpaši patīk būt sievietei ir tas, ka vīrieši man piedāvās savu vietu pārpildītā autobusā vai atvērs man durvis, jo esmu sieviete*”. Aprēķinātā maksimālā augšējā robeža ir 4,2, bet 14.pantam tā ir 4,40. Pantu iekšējās saskaņotības rādītājs pirmajai adaptācijas versijai $\alpha=0,48$, kas tiek uzskatīta par zemu, bet otrajā adaptācijas versijā tas uzlabojas un ir $\alpha=0,55$, kas jau ir tuvāka apakšskalas *Pasīva pieņemšana* oriģinālajai $\alpha=0,60$. Pirmajā adaptācijas versijā $SD=0,47$, otrajā adaptācijas versijā $SD=0,40$, bet apakšskalas oriģinālā $SD=0,54$.

FIAS apakšskala *Atklāsme*

FIAS apakšskala *Atklāsme* sastāv no 7 pantiem: 5., 21., 29., 30., 32., 38., 42. Apakšskalas psihometrisko rādītāju analīze uzrāda, ka apakšskalas pirmajā adaptācijas versijā pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,33 līdz 0,49, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,45 līdz 3,20. Otrajā adaptācijas versijā pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,34 līdz 0,48, labi diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,2 līdz 0,8, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,24 līdz 3,10, kas atbilst aprēķinātajām pantu grūtības indeksa robežām no 1,8 līdz 4,2. Pirmajā adaptācijas versijā $SD=0,65$, bet otrajā 0,61, oriģinālajā versijā $SD=0,54$. Gan pirmajā, gan otrajā adaptācijas versijā $\alpha=0,7$, kas ir līdzīga $\alpha=0,74$ pēc Gūda (Good et al., 2000), datiem un tuva oriģinālajai $\alpha=0,75$ pēc Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991).

FIAS apakšskala *Piederība*

FIAS apakšskala *Piederība* sastāv no 7 pantiem: 2., 7., 10., 16., 19., 35., 48. Apakšskalas psihometrisko rādītāju analīze uzrāda, ka pirmajā adaptācijas versijā pantu diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,23 līdz 0,49, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,22 līdz 4,15. Pirmās adaptācijas versijā standartizētā $\alpha=0,66$, apakšskalas $M=2,88$, bet $SD=0,58$. Otrajā adaptācijas versijā apakšskalas pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,21 līdz 0,58, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,21 līdz 3,98, kas atbilst aprēķinātajām pantu grūtības indeksa robežām. Apakšskalas $M=2,71$, bet $SD=0,56$. Otrās adaptācijas versijas $\alpha=0,64$. Apakšskalas Kronbaha alfa pēc Gūda datiem ir 0,66 (Good et al., 2000), bet oriģinālā pēc Bargades un Haides datiem $\alpha=0,82$ Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991), $M=2,66$, bet $SD=0,56$.

FIAS apakšskala *Sintēze*

FIAS apakšskala *Sintēze* sastāv no pieciem pantiem: 4., 6., 9., 18., 37. Apakšskalas psihometrisko rādītāju analīze uzrāda, ka adaptācijas pirmajā versijā pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,03 līdz 0,31, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,82 līdz 4,20. Viszemāko pantu diskriminācijas

indeksu uzrāda 4.pants „*Es jūtu, ka daudziem vīriešiem ir saasināta reakcija uz sieviešu jautājumiem*” ($d_4=0,03$), kā arī 37.pantam „*Daži no vīriešiem, kurus es pazīstu, šķiet lielāki feministi par vienu otru sievieti.*” ir ļoti zems diskriminācijas indekss ($d_{37}=0,13$). Pirmās adaptācijas versijas $\alpha=0,38$, bet apakšskalas $M=3,66$, $SD=0,49$. Otrajā adaptācijas versijā pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,04 līdz 0,26, kas vērtējami kā ļoti zemi, bet pantu grūtības indeksi ir robežās no 2,27 līdz 4,28. Zemus pantu diskriminācijas indeksus uzrāda 4.pants „*Es jūtu, ka daudziem vīriešiem ir saasināta reakcija uz sieviešu jautājumiem*” ($d_4=0,06$) (šī panta saturs ir palicis nemainīgs kā pirmajā, tā arī otrajā adaptācijas versijā, tikai mainījušies panta psihometriskie rādītāji), 37.pants „*Daži no vīriešiem, kurus es pazīstu, šķiet lielāki feministi par vienu otru sievieti*” ($d_{37}=0,04$) un 18.pants: „*Vīriešus es vērtēju kā personības, nevis kā apspiedēju grupas locekļus*” ($d_{18}=0,10$). Otrās adaptācijas versijas apakšskalas $M=3,65$, bet $SD=0,44$. Apakšskalas $\alpha=0,3$, kas vērtējama kā ļoti zema. Tomēr, ņemot vērā $\alpha=0,48$, pēc Gūda datiem un oriģinālo $\alpha=0,65$ (Good et al., 2000) pēc Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991) datiem, var secināt, ka arī citu autoru iegūtās apakšskalas Kronbaha alfas ir zemas. Apakšskalas psihometrisko rādītāju uzlabošanas nolūkā tiks veikta apakšskalas *Sintēze* modifikācija.

FIAS modificētā apakšskala *Sintēze* sastāv no sešiem pantiem: 6., 9., 18., 25., 27., 41. Modificētās apakšskalas *Sintēze* psihometrisko rādītāju analīze rāda, ka pirmās adaptācijas versijas diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,33 līdz 0,47, bet otrās adaptācijas versijas diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,21 līdz 0,41. Abās adaptācijas versijās diskriminācijas indeksi ir pieņemami, jo labi diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,2 līdz 0,8 (Rašcevska, 2005). Pantu grūtības indeksi pirmajā adaptācijas versijā ir robežās no 3,46 līdz 4,20, bet otrajā adaptācijas versijā pantu grūtības indeksi ir robežās no 3,41 līdz 4,20, abās adaptācijas versijā pantu grūtības indeksi atrodas aprēķinātajās pieļaujamajās robežās no 1,8 līdz 4,2. Oriģinālās versijas pantu $M=3,87$, pirmajā adaptācijas versijā pantu $M=3,88$, bet otrajā versijā tas ir 3,97. Apakšskalas *Sintēze* oriģinālā $\alpha=0,65$ (pēc Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991) datiem), 0,74 (pēc Gūda (Good et al., 2000) datiem). Modificētās apakšskalas pirmās adaptācijas versijas $\alpha=0,67$, bet nemodificētās apakšskalas pirmās adaptācijas versijas $\alpha=0,38$, modificētajai versijai skalas Kronbaha alfa uzlabojas. Modificētās apakšskalas otrās adaptācijas versijas $\alpha=0,52$, kas ir augstāka nekā nemodificētās apakšskalas *Sintēze* $\alpha=0,30$ otrajai adaptācijas izlasei.

FIAS apakšskala *Aktīva iesaiste*

FIAS apakšskala *Aktīva iesaiste* sastāv no astoņiem pantiem: 3., 8., 12., 20., 23., 33., 44., 47. Pirmās adaptācijas versijas pantu diskriminācijas indeksi atrodas robežās no 0,23 līdz 0,56, bet otrās adaptācijas versijas pantu diskriminācijas indeksi ir robežās no 0,19 līdz 0,38, abu versiju pantu diskriminācijas indeksi atrodas pieņemamās robežās. Pirmās adaptācijas versijas pantu grūtības indeksi atrodas robežās no 2,36 līdz 3,73, bet otrajā adaptācijas

versijā robežās no 2,20 līdz 3,76, abās versijās pantu grūtības indeksi atrodas aprēķināto pantu minimālajās un maksimālajās robežās. Oriģinālajai skalai pantu $M=3,03$, pirmajai adaptācijas versijai ir 3,07, bet otrajai adaptācijas versijai ir 2,96. Gan oriģinālajai apakšskalai, gan abām adaptētajām apakšskalu versijām $SD=0,60$.

Apakšskalas *Aktīva iesaiste* oriģinālā $\alpha=0,80$ (Bargad & Hyde, 1991), Gūda aprēķinos iegūtā $\alpha=0,81$ (Good et al., 2000), adaptācijas versijas pirmajā variantā $\alpha=0,74$, bet otrajā adaptācijas versijā $\alpha=0,66$.

Faktoriālā validitāte

2.tabula. FIAS II adaptētās versijas visu pantu veidoto faktoru izskaidrotā dispersija

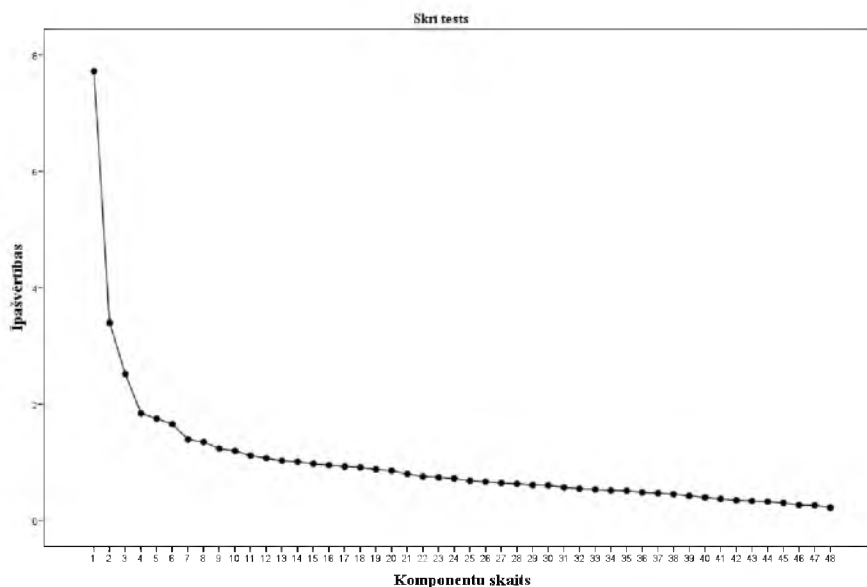
Panti	Sākuma īpašvērtība			Izdalītā summa no slodzes kvadrātā			Rotētā summa no slodzes kvadrātā		
	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %
1	7,10	14,78	14,78	7,10	14,78	14,78	3,64	7,59	7,59
2	3,01	6,27	21,05	3,01	6,27	21,05	2,57	5,36	12,95
3	2,51	5,23	26,28	2,51	5,23	26,28	2,27	4,72	17,67
4	1,96	4,07	30,36	1,96	4,07	30,36	2,14	4,46	22,14
5	1,60	3,34	33,70	1,60	3,34	33,70	2,06	4,30	26,43
6	1,55	3,23	36,93	1,55	3,23	36,93	1,94	4,03	30,47
7	1,41	2,94	39,87	1,41	2,94	39,87	1,88	3,92	34,39
8	1,35	2,81	42,68	1,35	2,81	42,68	1,86	3,87	38,26
9	1,26	2,63	45,31	1,26	2,63	45,31	1,67	3,47	41,73
10	1,20	2,50	47,80	1,20	2,50	47,80	1,59	3,32	45,05
11	1,16	2,41	50,21	1,16	2,41	50,21	1,51	3,15	48,20
12	1,13	2,36	52,57	1,13	2,36	52,57	1,50	3,13	51,33
13	1,07	2,23	54,80	1,07	2,23	54,80	1,36	2,83	54,16
14	1,04	2,16	56,96	1,04	2,16	56,96	1,35	2,80	56,96
15	0,99	2,07	59,03	--	--	--	--	--	--
16	0,97	2,01	61,04	--	--	--	--	--	--
17	0,89	1,86	62,89	--	--	--	--	--	--
18	0,87	1,82	64,71	--	--	--	--	--	--
19	0,84	1,76	66,47	--	--	--	--	--	--
20	0,81	1,69	68,15	--	--	--	--	--	--
21	0,80	1,66	69,81	--	--	--	--	--	--
22	0,79	1,65	71,46	--	--	--	--	--	--
23	0,77	1,60	73,06	--	--	--	--	--	--
24	0,76	1,58	74,64	--	--	--	--	--	--
25	0,74	1,55	76,19	--	--	--	--	--	--
26	0,72	1,50	77,69	--	--	--	--	--	--
27	0,68	1,43	79,12	--	--	--	--	--	--
28	0,66	1,38	80,50	--	--	--	--	--	--

29	0,64	1,34	81,84	--	--	--	--	--	--
30	0,63	1,30	83,14	--	--	--	--	--	--
31	0,61	1,28	84,42	--	--	--	--	--	--
32	0,59	1,22	85,64	--	--	--	--	--	--
33	0,57	1,19	86,84	--	--	--	--	--	--
34	0,56	1,16	88,00	--	--	--	--	--	--
35	0,53	1,11	89,10	--	--	--	--	--	--
36	0,52	1,08	90,18	--	--	--	--	--	--
37	0,51	1,06	91,24	--	--	--	--	--	--
38	0,49	1,02	92,25	--	--	--	--	--	--
39	0,46	0,95	93,21	--	--	--	--	--	--
40	0,44	0,92	94,13	--	--	--	--	--	--
41	0,43	0,89	95,02	--	--	--	--	--	--
42	0,41	0,86	95,88	--	--	--	--	--	--
43	0,38	0,78	96,66	--	--	--	--	--	--
44	0,36	0,76	97,42	--	--	--	--	--	--
45	0,35	0,74	98,15	--	--	--	--	--	--
46	0,34	0,71	98,86	--	--	--	--	--	--
47	0,29	0,61	99,46	--	--	--	--	--	--
48	0,26	0,54	100,00	--	--	--	--	--	--

Piezīmes. Izdalīšanas metode: Galveno faktoru analīze.

Avots: Dombrovskis, 2014.

Kā var redzēt, pēc 2.tabulas datiem, kas attēlo FIAS II adaptētās versijas visu pantu veidoto faktoru izskaidrotā dispersiju, tad redzams, ka tiek izdalīti 14 panti, kuru īpašvērtība ir lielāka par viens.

2.attēls. FIAS II adaptētās versijas visu pantu īpašvērtību līkne (Dombrovskis, 2014)

Grafiskajā attēlojumā, kur attēlotas FIAS II adaptētās versijas visu pantu īpašvērtību līkne (skat. 2.att.) var novērot, ka līknes lūzuma punkti ir maz izteikti, izteikti nosakāmi trīs līknes lūzuma punkti.

3.tabula. FIAS II adaptētās versijas veidotie 5 faktoru izskaidrotās daļas

Panti	Sākuma īpašvērtība			Izdalītā summa no slodzes kvadrātā			Rotētā summa no slodzes kvadrātā		
	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %	Kopējais	% no dispersijas	Kumulatīvs %
1	7,10	14,78	14,78	7,10	14,78	14,78	5,09	10,60	10,60
2	3,01	6,27	21,05	3,01	6,27	21,05	3,21	6,69	17,29
3	2,51	5,23	26,28	2,51	5,23	26,28	2,89	6,01	23,30
4	1,96	4,07	30,36	1,96	4,07	30,36	2,55	5,31	28,61
5	1,60	3,34	33,70	1,60	3,34	33,70	2,44	5,09	33,70
6	1,55	3,23	36,93	--	--	--	--	--	--
7	1,41	2,94	39,87	--	--	--	--	--	--
8	1,35	2,81	42,68	--	--	--	--	--	--
9	1,26	2,63	45,31	--	--	--	--	--	--
10	1,20	2,50	47,80	--	--	--	--	--	--
11	1,16	2,41	50,21	--	--	--	--	--	--
12	1,13	2,36	52,57	--	--	--	--	--	--
13	1,07	2,23	54,80	--	--	--	--	--	--
14	1,04	2,16	56,96	--	--	--	--	--	--
15	0,99	2,07	59,03	--	--	--	--	--	--
16	0,97	2,01	61,04	--	--	--	--	--	--
17	0,89	1,86	62,89	--	--	--	--	--	--
18	0,87	1,82	64,71	--	--	--	--	--	--
19	0,84	1,76	66,47	--	--	--	--	--	--
20	0,81	1,69	68,15	--	--	--	--	--	--
21	0,80	1,66	69,81	--	--	--	--	--	--
22	0,79	1,65	71,46	--	--	--	--	--	--
23	0,77	1,60	73,06	--	--	--	--	--	--
24	0,76	1,58	74,64	--	--	--	--	--	--
25	0,74	1,55	76,19	--	--	--	--	--	--
26	0,72	1,50	77,69	--	--	--	--	--	--
27	0,68	1,43	79,12	--	--	--	--	--	--
28	0,66	1,38	80,50	--	--	--	--	--	--
29	0,64	1,34	81,84	--	--	--	--	--	--
30	0,63	1,30	83,14	--	--	--	--	--	--
31	0,61	1,28	84,42	--	--	--	--	--	--
32	0,59	1,22	85,64	--	--	--	--	--	--
33	0,57	1,19	86,84	--	--	--	--	--	--
34	0,56	1,16	88,00	--	--	--	--	--	--
35	0,53	1,11	89,10	--	--	--	--	--	--
36	0,52	1,08	90,18	--	--	--	--	--	--
37	0,51	1,05	91,24	--	--	--	--	--	--
38	0,49	1,02	92,25	--	--	--	--	--	--
39	0,46	0,95	93,21	--	--	--	--	--	--
40	0,44	0,92	94,13	--	--	--	--	--	--

41	0,43	0,89	95,02	--	--	--	--	--	--
42	0,41	0,86	95,88	--	--	--	--	--	--
43	0,38	0,78	96,66	--	--	--	--	--	--
44	0,36	0,76	97,42	--	--	--	--	--	--
45	0,35	0,74	98,15	--	--	--	--	--	--
46	0,34	0,71	98,86	--	--	--	--	--	--
47	0,29	0,61	99,46	--	--	--	--	--	--
48	0,26	0,54	100,00	--	--	--	--	--	--

Izdalīšanas metode: Galveno komponentu analīze.

Avots: Dombrovskis, 2014.

Tabulā Nr.3. attēlots FIAS II adaptētās versijas veidotie 5 faktoru izskaidrotās daļas. Kā var redzēt 3.tabulā, tad veicot izdalīšanu ar Galveno komponentu analīzi, pie ierobežojuma, izdalīt piecus faktoros, tiek iegūts, ka piecu faktoru modelis izskaidro tikai 33,70 %.

4.tabula. Rotēto FIAS II adaptētās versijas piecu faktoru matrica^a

Panti	Komponenti				
	(1) Aktīva iesaiste	(2) Pasīva pieņemšana	(3) Piederība	(4) Atklāsme	(5) Sintēze
48	0,72	--	--	--	--
39	0,72	--	--	--	--
31	0,68	--	--	--	--
47	0,64	--	--	--	--
44	0,53	--	--	--	--
35	0,50	--	--	--	--
19	0,48	--	--	--	--
42	0,47	--	--	--	--
33	0,44	--	--	--	--
10	0,43	--	--	--	--
16	--	--	--	--	--
34	--	--	--	--	--
12	--	--	--	--	--
7	--	--	--	--	--
37	--	--	--	--	--
8	--	--	--	--	--
43	--	--	--	--	--
13	--	0,62	--	--	--
26	--	0,61	--	--	--
30	--	0,50	--	--	--
45	--	0,49	--	--	--
38	--	0,47	--	--	--
15	--	0,43	--	--	--
32	--	0,43	--	--	--
29	--	--	--	--	--
3	--	--	0,62	--	--
5	--	--	0,59	--	--

4	--	--	0,51	--	--
1	--	--	-0,47	--	--
6	--	--	0,44	--	--
2	--	--	0,42	--	--
23	--	--	0,41	--	--
21	--	--	--	--	--
22	--	--	--	-0,56	--
20	--	--	--	0,56	--
41	--	--	--	0,53	--
9	--	--	--	0,50	--
27	--	--	--	0,46	--
36	--	--	--	--	--
18	--	--	--	--	--
25	--	--	--	--	--
40	--	--	--	--	--
28	--	--	--	--	0,61
46	--	--	--	--	0,59
14	--	--	--	--	0,52
17	--	-0,40	--	--	0,46
11	--	--	--	--	-0,42
24	--	--	--	--	0,41

*Izdalīšanas metode: galveno faktoru metode. Varimaks rotācija ar Kaisera normalizāciju. a. Rotēšama tika veikta ar 15 atkārtojumiem
Avots: Dombrovskis, 2014.*

Aptaujas FIAS autori piedāvā izmantot pantus, kuri nav iekļauti apakšskalās, bet kurus var iekļaut vai pievienot citām apakšskalām, izanalizējot tos pēc panta satura būtības. Šie panti ir: 13.; 15.; 25.; 26.; 27.; 31.; 34.; 39.; 41. (Bargad & Hyde, 1991). Pēc faktoranalīzes panti, kuri neiekļaujas nevienā no pieciem faktoriem (skat. 4.tab.), ir 16., 34., 12., 7., 37., 8., 43., 29., 21., 36., 18., 25., 40.. Šie neiekļautie panti tika analizēti pēc to satura un pievienoti atbilstošajām apakšskalām trešajā, faktoriāli modificētajā, versijā, vadoties pēc pantu satura analīzes (jēgas piemērotības).

Saskaņā ar aptaujas pantu faktoranalīzi 14 panti uzrāda īpašvērtību, kas ir lielāka par 1 (skat. 2.tab.), kas norāda, ka aptaujā izdalāmi 14 faktori, kas izskaidro 56,96% no kopējās variācijas. Gūds savos pētījumos bija izdalījis 12 faktorus, kuru īpašvērtība lielāka par 1 (Good et al., 2000).

Izveidojot 5 faktoru modeli (skat. 3.tab.), kāds ir aptaujas oriģinālajā variantā, tas izskaidro tikai 33,70% no kopējās variācijas.

Analizējot komponentu izkārtojumu pēc īpašvērtībām grafiskā attēlojumā (skat. 2.att.) redzams, ka līkne veido tikai trīs izteiktus lūzuma punktus, Gūds savā pētījumā norāda, ka grafiskā līkne veido trīs un četrus lūzuma punktus (Good et al., 2000). Pēc 2.attēla analīzes var secināt, ka izdalāmi trīs faktori.

Pēc dotās analīzes var secināt, ka FIAS faktoriālā validitāte nav apstiprinājusies.

Faktoriāli modificētās versijas FIAS psihometriskie rādītāji

5.tabula. FIAS skalu nosaukumu maiņa pirms un pēc faktoriālās modificēšanas

Apakšskala	Oriģinālais skalas nosaukums	Faktoriāli modificētās skalas jaunais nosaukums
1	Aktīva iesaiste	<i>Aktīva feministe</i>
2	Pasīva pieņemšana	<i>Dusmas un piesardzība</i>
3	Piederība	<i>Atklāsme un sintēze</i>
4	Atklāsme	<i>Līdzvērtība</i>
5	Sintēze	<i>Diferencēšana</i>

Avots: Dombrovskis, 2014.

FIAS adaptācijas gaitā psihometrisko rādītāju analīzē tika izmantoti tulcotie skalu nosaukumi, bet faktoriāli modificētajā FIAS versijā, skalu (dimensiju) nosaukumi tika mainīti atbilstoši skalu (dimensiju) psiholoģiskajam saturam (skat. 5.tab.).

6.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Dusmas un piesardzība* pantu statistika

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
13	2,69	1,11	501
26	3,20	1,06	501
30	2,75	1,08	501
45	3,24	0,98	501
38	3,03	1,07	501
15	2,58	0,98	501
32	2,60	0,98	501
21	2,88	0,97	501
34	2,52	0,10	501

Avots: Dombrovskis, 2014.

7.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalu pantu vidējie statistiskie rādītāji

FIAS apakšskala	Vidējais aritmētiskais	Minimums	Maksimums	Rangs	Maksimums / Minimums	Dispersija	Pantu skaits
<i>Dusmas un piesardzība</i>	2,83	2,52	3,24	0,71	1,28	0,07	9
<i>Līdzvērtība</i>	4,08	3,66	4,28	0,62	1,17	0,06	5
<i>Atklāsme un sintēze</i>	3,36	2,95	3,97	1,02	1,35	0,13	7
<i>Diferencēšana</i>	3,31	2,51	4,41	1,90	1,76	0,32	9
<i>Aktīva feministe</i>	2,47	2,03	3,28	1,25	1,61	0,13	13

Avots: Dombrovskis, 2014.

8.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Dusmas un piesardzība* pantu kopējā statistika

Panti	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā	Multiplās korelācijas kvadrāts	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
13	22,81	21,095	0,42	0,36	0,70
26	22,30	21,824	0,37	0,34	0,71
30	22,75	21,035	0,44	0,21	0,69
45	22,27	22,521	0,33	0,13	0,71
38	22,47	20,934	0,46	0,24	0,69
15	22,92	22,536	0,34	0,15	0,71
32	22,90	21,562	0,44	0,27	0,69
21	22,62	22,291	0,37	0,17	0,71
34	22,98	21,790	0,41	0,22	0,70

Avots: Dombrovskis, 2014.

9.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Dusmas un piesardzība* psihometriskie rādītāji faktoriāli modificētajai versijai

Panta nr.	3. versija (N=501)	
	Diskriminācijas indekss	Grūtības indekss
13	0,42	2,69
26	0,37	3,20
30	0,44	2,75
45	0,33	3,24
38	0,46	3,03
15	0,34	2,58
32	0,44	2,60
21	0,37	2,88
34	0,41	2,52
SD = 0,58		3. adaptētā versija
M = 2,83		$\alpha = 0,72$

Avots: Dombrovskis, 2014.

10.tabula. FIAS apakšskalas *Līdzvērtība* pantu statistika (*Item Statistics*)

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
20	3,66	0,93	501
41	4,16	0,88	501
9	4,28	0,80	501
27	4,11	0,91	501
18	4,20	0,75	501

Avots: Dombrovskis, 2014.

11.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Līdzvērtība* pantu kopējā statistika

Panti	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā	Multiplās korelācijas kvadrāts	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
20	16,75	4,46	0,21	0,06	0,50
41	16,26	4,18	0,33	0,12	0,41
9	16,13	4,29	0,36	0,20	0,39
27	16,30	4,43	0,23	0,06	0,48
18	16,22	4,70	0,27	0,15	0,45

Avots: Dombrovskis, 2014.

12.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Līdzvērtība* psihometriskie rādītāji faktoriāli modificētajai versijai

Panta nr.	3. versija (N=501)	
	Diskriminācijas indekss	Grūtības indekss
20	0,21	3,66
41	0,33	4,16
9	0,36	4,28
27	0,23	4,11
18	0,27	4,20
SD = 0,49	3. adaptētā versija	
M = 4,08	α= 0,51	

Avots: Dombrovskis, 2014.

13.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Atklāsme un sintēze* pantu statistika

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
	3,22	0,96	501
5	3,11	1,02	501
4	3,37	1,03	501
6	3,68	0,83	501
2	3,97	0,91	501
23	3,20	0,88	501
7	2,95	1,02	501

Avots: Dombrovskis, 2014.

14.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalās *Atklāsme un sintēze* pantu kopējā statistika

Panti	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā	Multiplās korelācijas kvadrāts	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
3	20,29	9,88	0,52	0,32	0,54
5	20,40	10,32	0,39	0,21	0,58
4	20,13	10,44	0,37	0,21	0,59
6	19,83	11,80	0,25	0,07	0,63
2	19,53	10,78	0,39	0,23	0,59
23	20,30	11,43	0,29	0,10	0,62
7	20,55	11,40	0,22	0,06	0,64

Avots: Dombrovskis, 2014.

15.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalās *Atklāsme un sintēze* psihometriskie rādītāji FIAS faktoriāli modificētajai versijai

Panta nr.	3. versija (N=501)	
	Diskriminācijas indekss	Grūtības indekss
3	0,52	3,22
5	0,39	3,11
4	0,37	3,37
6	0,25	3,68
2	0,39	3,97
23	0,29	3,20
7	0,22	2,95
SD = 0,53	3. adaptētā versija	
M = 3,35	$\alpha = 0,64$	

Avots: Dombrovskis, 2014.

16.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalās *Diferencēšana* pantu statistika

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
28	3,64	1,07	501
46	3,57	1,02	501
14	4,41	0,84	501
17	3,61	0,87	501
11*	3,26	1,28	501
24	3,07	1,08	501
36	2,51	1,18	501
40	3,01	1,07	501
43	2,75	1,19	501

Piezīmes: * apgrieztais pants

Avots: Dombrovskis, 2014.

17.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Diferencēšana* pantu kopējā statistika

Panti	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā	Multiplās korelācijas kvadrāts	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
28	26,19	15,21	0,39	0,20	0,45
46	26,25	15,71	0,35	0,14	0,46
14	25,42	17,45	0,21	0,11	0,51
17	26,21	17,28	0,21	0,07	0,51
11*	26,56	15,79	0,21	0,08	0,51
24	26,76	16,23	0,25	0,12	0,49
36	27,32	15,81	0,25	0,13	0,49
40	26,82	17,29	0,13	0,04	0,53
43	27,08	16,84	0,14	0,05	0,53

Piezīmes: * apgrieztais pants

Avots: Dombrovskis, 2014.

18.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Diferencēšanapsihometriskie rādītāji* FIAS faktoriāli modificētajai versijai

Panta nr.	3. versija (N=501)	
	Diskriminācijas indekss	Grūtības indekss
28	0,39	3,64
46	0,35	3,57
14	0,21	4,41
17	0,21	3,61
11	0,21	3,26
24	0,25	3,07
36	0,25	2,51
40	0,13	3,01
43	0,14	2,75
SD = 0,43	3. adaptētā versija	
M = 3,26	$\alpha = 0,53$	

Avots: Dombrovskis, 2014.

19.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Aktīva feministe* pantu statistika

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
48	2,22	0,89	501
39	2,14	0,92	501
31	2,03	0,90	501
47	2,20	0,87	501
44	2,75	0,92	501
35	2,22	1,01	501
19	2,50	0,91	501
42	2,39	1,01	501

Pants	Vidējais aritmētiskais	Standartnovirze	Respondentu skaits
33	2,50	0,89	501
10	2,85	1,15	501
29	2,25	1,09	501
8	3,28	0,87	501
12	2,79	1,04	501

Avots: Dombrovskis, 2014.

20.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Aktīva feministe* pantu kopējā statistika

Panti	Skalas vidējais aritmētiskais, ja pantu izdzēs	Skalas dispersija, ja pantu izdzēs	Izmaiņas pantu kopējā korelācijā	Multiplās korelācijas kvadrāts	Kronbaha alfa, ja pantu izdzēs
48	29,90	38,45	0,65	0,53	0,77
39	29,98	38,27	0,64	0,53	0,77
31	30,09	38,77	0,60	0,48	0,78
47	29,92	39,43	0,56	0,40	0,78
44	29,37	40,40	0,44	0,25	0,79
35	29,91	39,93	0,42	0,23	0,79
19	29,62	41,21	0,37	0,17	0,79
42	29,73	39,99	0,42	0,21	0,79
33	29,62	41,30	0,37	0,18	0,79
10	29,28	39,39	0,39	0,23	0,79
29	29,88	40,49	0,34	0,17	0,80
8	28,84	43,09	0,22	0,13	0,80
12	29,33	41,03	0,32	0,16	0,80

Avots: Dombrovskis, 2014.

21.tabula. FIAS (faktoriāli modificētās versijas) apakšskalas *Aktīva feministepsihometriskie rādītāji* faktoriāli modificētajai versijai

Panta nr.	3. versija (N=501)	
	Diskriminācijas indekss	Grūtības indekss
48	0,65	2,22
39	0,64	2,14
31	0,60	2,03
47	0,56	2,20
44	0,44	2,75
35	0,42	2,22
19	0,37	2,50
42	0,42	2,39
33	0,37	2,50
10	0,39	2,85
29	0,34	2,25
8	0,22	3,28
12	0,32	2,79
SD = 0,52		3. adaptētā versija $\alpha = 0,81$
M = 2,47		

Avots: Dombrovskis, 2014.

22.tabula. FIAS apakšskalau ticamības statistika

FIAS apakšskala	Kronbaha alfa	Standartizētā Kronbaha alfa	Pantu skaits
Dusmas un piesardzība	0,72	0,72	9
Līdzvērtība	0,50	0,51	5
Atklāsme un sintēze	0,64	0,64	7
Diferencēšana	0,53	0,53	9
Aktīva feministe	0,8	0,81	13

Avots: Dombrovskis, 2014.

23.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalas *Aktīva feministe* saturs un apraksts

Pants	Panta saturs
48	Īpaši tagad es jūtos daudz labāk kopā ar sievietēm, kurām ir tādi paši feminisma uzskati kā man.
39	Es beidzot jūtos ļoti labi, aptverot, ka esmu feministe.
31	Būt feministei – tas ir viens no aspektiem, kas veido manu identitāti.
47	Es esmu apņēmusies visu dzīvi veltīt darbam, lai panāktu sieviešu sociālo, ekonomisko un politisko vienlīdzību.
44	Kaut kādā ziņā mana motivācija gandrīz katrai manai darbībai ir mana vēlēšanās panākt, lai pasaulē valdītu vienlīdzība.
35	Ja es gleznotu gleznu vai rakstītu poēmu, tā droši vien būtu par sievietēm vai sieviešu jautājumiem.
19	Pašreiz es jūtu nepieciešamību pēc sieviešu sabiedrības, kuras pieturas pie tādiem pašiem uzskatiem kā es.
42	Nesen es kaut ko lasīju vai man bija īpaša pieredze, kas radīja lielāku izpratni par seksismu (uz dzimuma diskriminācijas stereotipiem balstīta attieksme).
33	Es jūtu, ka esmu ļoti ietekmīga un efektīva pārstāve, kas var runāt par sieviešu jautājumiem, ar kuriem es pašreiz nodarbojos.
10	Es pavadu lielāko daļu sava brīvā laika kopā ar dažām tuvām draudzenēm, kuras atbalsta tādas pašas feminisma vērtības kā es.
29	Kad domāju par lielāko daļu pasaules problēmu – vides piesārņojumu, diskrimināciju, atomkara draudiem – man šķiet, ka lielāko daļu no tām ir radījuši vīrieši.
12	Vēlos nest zināmus upurus, lai panāktu, ka šī sabiedrība ir no dzimuma izspriedumiem brīva, mierīga vieta, kur visiem ir nodrošinātas vienādas iespējas.
8	Esmu ļoti pārliecināta, ka idejas, kurām ticu, vairos taisnīgumu un vienlīdzību cilvēku vidū visā pasaulē.

Avots: Dombrovskis, 2014.

24.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalas *Dusmas un piesardzība* saturs un apraksts

Pants	Panta saturs
13	Es varētu raksturot savu saskarsmi ar vīriešiem kā piesardzīgu.
26	Es mēdzu būt uzmanīga saskarsmē ar vīriešiem.
30	Es dusmojos, ja esmu ļāvusi vīriešiem gūt virsroku pār sevi.
45	Es uzskatu, ka tur, kur valda vīrieši (patriarhāts), tur sievietes ir apspiestas.
38	Kad es redzu, kā lielākā daļa vīriešu attiecas pret sievietēm, es kļūstu ļoti nikna.
15	Kad es domāju par seksismu (attieksmi, kas balstīta uz dzimumu diskriminējošiem stereotīpiem), mana pirmā reakcija vienmēr ir dusmas.
32	Es tikai nesen sāku domāt, ka nav godīgi, ka vīriešiem šajā dzīvē ir privilēģijas tikai tāpēc, ka viņi ir vīrieši.

Avots: Dombrovskis, 2014.

25.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalas *Atklāsme un sintēze* saturs un apraksts

Pants	Panta saturs
3	Es vēlos darboties, lai uzlabotu sieviešu statusu.
5	Es agrāk domāju, ka diskriminācija uz dzimuma pamata nav īpaši izplatīta, bet tagad zinu, cik ārkārtīgi bieži tā patiesībā notiek.
4	Es jūtu, ka daudziem vīriešiem ir saasināta reakcija uz sieviešu jautājumiem.
6	Lai gan daudzi vīrieši ir seksisti (ar dzimumu diskriminējošiem stereotīpiem), esmu konstatējusi, ka daži vīrieši ir ļoti labvēlīgi noskaņoti attiecībā uz sieviešu jautājumu un feminismu.
2	Man ir svarīgi būt daļai no sieviešu sabiedrības.
23	Es esmu ļoti apmierināta, ka varu izmantot savus talantus un prasmes savā darbā sieviešu kustībā.
7	Īpaši pašlaik es izjūtu, ka apkārtējās sievietes stiprina mani.
21	Es kļūstu ļoti sarūgtināta, kad domāju par to, ka šajā sabiedrībā pret sievietēm tik ilgi ir bijusi tik netaisnīga attieksme.
16	Vēlētos, lai mana dzīve norit, galvenokārt, kopā ar sievietēm, tomēr ir daži vīrieši, ar kuriem labprāt izveidotu neseksuālu draudzību.
1	Es neuzskatu, ka ir nepieciešami grozījumi likumdošanā, kas nodrošinātu sieviešu un vīriešu līdztiesību, jo sievietēm tāpat ir labi.

Avots: Dombrovskis, 2014.

26.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalas Diferencēšana saturs un apraksts

Pants	Panta saturs
28	Es domāju, ka vairums sieviešu jutīs vislielāko piepildījumu kā sievas vai mātes.
46	Es uzskatu, ka sievietēm ir paveicies, ka viņām nav jāveic bīstamie darbi, kas ir paredzēti vīriešiem, piemēram, darbs celtniecībā vai ātrumsacensību automašīnas vadīšana.
14	Man patīk, ja vīrieši pret mani izturas kā pret sievieti, piedāvājot savu vietu pārpildītā autobusā, atverot durvis u.tml.
17	Esmu apmierināta ar sievietes lomu mūsu sabiedrībā.
11	ES nepiekrītu vispārējam uzskatam, ka vīriešiem jābūt vīrišķīgiem, bet sievietēm sievišķīgām.
24	Ja vīram piedāvā darbu citā valstī vai pilsētā, tad sievas pienākums būtu doties viņam līdzī, lai atbalstītu viņa karjeru.
36	Es domāju, ka ģimenes dzīve ir labāka, ja precēta sieviete ir mājsaimniece un viņas vīrs viņu uztur.
40	Vispār es domāju, ka vīrieši ir interesantāki par sievietēm.
43	Es uzskatu, ka izvarošanā reizēm ir vainojama pati sieviete.

Avots: Dombrovskis, 2014.

27.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalas Līdzvērtība saturs un apraksts

Pants	Panta saturs
20	Man ļoti rūp, lai vīriešiem un sievietēm visās jomās būtu līdzvērtīgas iespējas.
41	Vīrieši un sievietes ir vienlīdzīgi, bet dažādi.
9	Lai gan esmu ieinteresēta, lai pret sievietēm dzīvē izturētos taisnīgi, es nesaskatu vīriešos ienaidniekus.
27	Es uzskatu, ka izvēloties karjeru cilvēkiem nevajadzētu ļauties dzimumlomu stereotipu ietekmei.
18	Vīriešus es vērtēju kā personības, nevis kā apspiedēju grupas locekļus.

Avots: Dombrovskis, 2014.

Pēc modifikācijas šajā pētījumā FIAS saglabā to pašu piecu rādītāju struktūru (piecas feministiskās identitātes dimensijas), bet rādītāju nosaukumi tika izmainīti atbilstoši rādītāju saturam:

1. **Aktīva feministe:** (Aktīva nodošanās idejai (Aktīva iesaiste) (Bargad & Hyde, 1991)) raksturo sievietes pilnīgu saplūšanu ar feministisko identitāti, aktīvu iesaistīšanos cīņās vai vēlmi aktīvi iesaistīties nozīmīgās, mērķtiecīgās darbībās feministisko ideju realizēšanā, iestāšanos pret seksistisku pasauli. Savu dzīvi vēlas ziedot „ideju vārdā”, atsakoties no personīgās dzīves. Feminisms izteikti saistās ar vārdu „sieviete”.

2. **Dusmas un piesardzība:** (Pasīva pieņemšana (Bargad & Hyde, 1991)) šīs sievietes raksturo piesardzīga attieksme pret vīriešiem. Izjūt iekšējas dusmas un bailes, agresiju pret vīriešiem, tomēr vēl nav gatavas aktīvai darbībai un savu feministisko ideju aizstāvībai. Visas negatīvās emocijas par netaisnīgumu tiek paturētas pie sevis.
3. **Atklāsme un sintēze:** (Iesaiste – atbrīvotība (Piederība) (Bargad & Hyde, 1991)) šīs grupas sievietes raksturo vēlēšanās darboties sieviešu statusa uzlabošanā, bet vienlaikus notiek vīriešu diferenciacija. Vīrieši tiek diferencēti pēc viņu uzskatiem, nevis klasificēti pēc principa „visi vīrieši ir vienādi”. Pastiprināti izjūt un apzinās savu piederību sieviešu grupai kā atšķirīgai no vīriešu grupas.
4. **Diferencēšana:** (Atklāsme (Bargad & Hyde, 1991)) šīs grupas pārstāves raksturo tas, ka tiek pieņemtas stereotipiskās lomas, kādas ir vīriešiem un sievietēm. Diferencē sievietes no vīriešiem. Atzīst, ka dzīvojot vidē, kurā valda stereotipiskās lomas, sieviete jūtas labāk un sievietes dzīve ir vairāk papildīta ar jēgu.
5. **Līdzvērtība:** (Sintēze (Bargad & Hyde, 1991)) šīs sievietes savos uzskatos pauž viedokli par vīriešu un sieviešu līdzvērtību, atzīstot, ka atšķirībām starp dzimumiem nav nozīmes sociālajās aktivitātēs (Dombrovskis, 2014).

Strukturālā validitāte

28.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalū Spīrmena korelācijas koeficienti

FIAS apakšskalū Korelācijas rādītāji		Aktīva feministe	Dusmas un piesardzība	Līdzvērtība	Atklāsme un sintēze
Dusmas un piesardzība	Korelācijas koeficients	0,557**			
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,000			
Līdzvērtība	Korelācijas koeficients	-0,128**	-0,086		
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,004	0,054		
Atklāsme un sintēze	Korelācijas koeficients	0,432**	0,364**	0,122**	
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,000	0,000	0,006	
Diferencēšana	Korelācijas koeficients	0,077	-0,039	0,002	0,063
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,086	0,385	0,960	0,159

***. Korelācija nozīmīga pie 0,01 līmeņa (divpusējās nozīmības līmenis)*

Avots: Dombrovskis, 2014.

Konstruktu validitāte

29.tabula. FIAS apakšskalū savstarpējo Spīrmena korelāciju salīdzinājums adaptētajām versijām ar metodes oriģinālu un citu autoru atklātajām korelācijām

Apakšskalās	Atklāsme (4)	Piederība (3)	Sintēze (5)	Aktīva iesaiste (1)
1.Pasīva pieņemšana (2)	-0,03 ¹	0,07 ¹	-0,02 ¹	0,03 ¹
	-0,13 ^G	0,01 ^G	-0,13 ^G	-0,33 ^{**G}
	-0,71 ^A	0,38 ^{**A}	0,04 ^A	0,45 ^{**A}
	0,04 ^F	0,10 ^{*F}	0,05 ^F	0,03 ^F
2.Atklāsme		0,48 ^{**1}	-0,08 ¹	0,48 ^{**1}
		0,53 ^{**G}	-0,19 ^{**G}	0,50 ^{**G}
		0,11 ^{*A}	0,10 ^{*A}	0,02 ^A
		-0,07 ^F	0,38 ^{**F}	0,45 ^{**F}
3.Piederība			-0,08 ¹	0,54 ^{**1}
			-0,21 ^{**G}	0,46 ^{**G}
			0,05 ^A	0,53 ^{**A}
4.Sintēze			0,11 ^{*F}	0,02 ^F
				0,03 ¹
				0,10 ^G
			0,03 ^A	
			0,53 ^{**F}	

Piezīmes:

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$, (pie divpusējās nozīmības); ^G - dati no Gūda (Goog et al., 2000); ^A-dati no trešās FIAS faktoriālās modifikācijas ar satūra pārstrukturēšanu, un ar mainītiem skalu nosaukumiem un apakšskalu saturu; ¹-dati no otrās FIAS adaptācijas, bez faktoriālās modifikācijas; ^F - faktoriāli modificētās skalās, bez satūra pārstrukturēšanas, ar nemainītiem skalu nosaukumiem un apakšskalu saturu.

Avots: Dombrovskis, 2014.

Apakšskalu korelāciju izpēte ir svarīgs posms strukturālās validitātes pārbaudīšanai. No vienas puses, oriģinālā instrumenta apakšskalu savstarpējās korelācijas var salīdzināt ar adaptētā instrumenta apakšskalu korelācijām (skat. 28.tab.), lai secinātu, vai apakšskalu savstarpējās saistības ir atbilstošas jaunajā kultūrvīdē. No otras puses, apakšskalu savstarpējās korelācijas var kalpot kā konstruktu validitātes rādītājs, paredzot teoriju apstiprinošas saiknes starp mērāmajiem konstruktiem. 29.tabulā apkopota informācija par apakšskalu savstarpējām korelācijām Gūda (Good et al., 2000) pētījumā un Latvijā adaptētās FIAS pirmās, otrās, un trešās, faktoriāli modificētās, versijas apakšskalu savstarpējo korelāciju dati, kā arī korelācija pēc faktoru nosaukumu maiņas. Apakšskalu savstarpējās korelācijas būtiski neatšķiras no Gūda pētījumā (Good et al., 2000) uzrādītajām apakšskalu savstarpējām korelācijām. Ņemot vērā apakšskalu līdzīgo savstarpējo korelāciju, var secināt, ka strukturālā validitāte adaptētajai versijai ir pieņemama un uzskatāma par apstiprinātu.

Kontentanalīze – satura validitāte

Kā norāda Gūds, tad pirms pētījuma ar FIAS metodi jāveic pantu satura revīzija, lai noteiktu kuri panti izmantojami, kuri dzēšami (Good et al., 2000). Veicot pantu satura un faktoru nosaukumu analīzi adaptētajā versijā un saskaņojot to ar faktoru nosaukumiem un tos veidojošo pantu saturu oriģinālajā versijā, tika veikta faktoru pārsaukšana (skat. 5.tab.) atbilstoši faktoru saturam (skat. 23.; 24.; 25.; 26.; 27. tabulas) un pieskaņojot tos oriģinālo faktoru saturam.

Aktīva iesaiste tiek pārsaukta par *Aktīva feministe*; *Pasīva pieņemšana* par *Dusmas un piesardzība*; *Piederība* par *Atklāsme un sintēze*; *Atklāsme* par *Līdzvērtība*; *Sintēze* par *Diferencēšana*. Faktoru pārsaukšanas rezultātā nemainās faktoru pantu sastāvs, bet mainās tikai faktoru nosaukums, kas ir tuvāks pantu skaidrotajai būtībai.

Konverģentā validitāte

30.tabula. Spīrmena korelācija starp Identitātes Krīzes Aptaujas (IKA) un FIAS oriģinālajām apakšskalām

Rādītāji	Aktīva iesaiste	Sintēze	Piederība	Atklāsme	Pasīva pieņemšana
IKA Spīrmena korelācijas koeficients	0,23**	0,06	0,26**	0,02	0,23**
Nozīmīgums (2-pusēji nozīmīga)	0,00	0,18	0,00	0,62	0,00

** *Korelācija nozīmīga pie 0,01 līmeņa (divpusējās nozīmības līmenis); *Korelācija nozīmīga pie 0,05 līmeņa (divpusējās nozīmības līmenis); N = 501*

Avots: Dombrovskis, 2014.

31.tabula. Spīrmena korelācija starp Identitātes Krīzes Aptaujas (IKA) un FIAS faktoriāli modificētās versijas apakšskalām

Rādītāji	Aktīva feministe	Dusmas un piesardzība	Līdzvērtība	Atklāsme un sintēze	Diferencēšana
IKA Spīrmena korelācijas koeficients	0,23**	0,22**	-0,03	0,24**	0,06
Nozīmīgums (2-pusēji nozīmīga)	0,00	0,00	0,53	0,00	0,20

** *Korelācija nozīmīga pie 0,01 līmeņa (divpusējās nozīmības līmenis); N = 501*

Avots: Dombrovskis, 2014.

Lai pārbaudītu konverģento validitāti, tiek izvirzīta hipotēze, ka Identitātes krīzes aptaujas rādītājiem būtu jākorrelē ar FIAS faktoriem. Izvirzītā hipotēze apstiprinājās, jo novērojamas korelācijas (skat. 30. un 31.tabulas starp Identitātes krīzes aptaujas (IKA) (Berman, Montgomery & Kurtines, 2004; Dombrovskis, 2014) rādītājiem un FIAS faktoriem.

Diverģentā validitāte

Diverģentās validitātes pārbaudei tika izvirzīta hipotēze, ka FIAS faktoram *Aktīva iesaiste* nevajadzētu korelēt ar Ģimenes Vides Skalas – "R" reālās vides formas faktoru „*Ekspresija*” (Moss & Moss, 2009; Dombrovskis, 2014). Korelācija starp šiem abiem faktoriem nav novērojama ($r_s = 0,009$; $p = 0,170$), līdz ar to izvirzītā hipotēze ir apstiprināta.

3.tabula. FIAS testa un retesta Spīrmena korelācijas koeficienti.

32.tabula. FIAS faktoriāli modificētās versijas Testa – Retesta rezultāti, N=30.

FIAS Apakšskalas (dimensijas)		FIAS apakšskalas (dimensijas)				
		Dusmas un piesardzība	Līdzvērtība	Atklāsme un sintēze	Diferen- cēšana	Aktīva feministe
Dusmas un piesardzība	Korelācijas koeficients	0,866**	0,010	0,482**	0,323	0,511**
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,000	0,958	0,007	0,081	0,004
Līdzvērtība	Korelācijas koeficients	0,187	0,878**	0,247	0,306	-0,111
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,323	0,000	0,189	0,100	0,561
Atklāsme un sintēze	Korelācijas koeficients	0,331	0,232	0,643**	0,394*	0,459*
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,074	0,217	0,000	0,031	0,011
Diferen- cēšana	Korelācijas koeficients	-0,073	0,248	0,133	0,640**	-0,086
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,700	0,187	0,485	0,000	0,653
Aktīva feministe	Korelācijas koeficients	0,573**	0,149	0,747**	0,406*	0,716**
	Divpusējās nozīmības līmenis	0,001	0,433	0,000	0,026	0,000

* Korelācija nozīmīga pie 0,05 līmeņa (2-nozīmības līmenis)

** Korelācija nozīmīga pie 0,01 līmeņa (2- nozīmības līmenis)

Secinājumi un nobeigums

Tika veikta FIAS pantu vairākkārtēju adaptācija un pantu psihometrisko rādītāju analīze gan pirms, gan pēc faktoranalīzes, tika analizēts pantu satura atbilstība izdalītajiem faktoriem. Izvirzītās hipotēzes konverģentās un diverģentās validitātes pārbaudei ir apstiprinājušās. Faktoriālā validitāte nav apstiprinājusies, bet arī oriģinālajam Bargades un Haides (Bargad & Hyde, 1991) instrumentam faktoru struktūra nav stingri un skaidri noteikta. Strukturālā validitāte sakrīt ar Gūda (Good et al., 2000) aprēķināto strukturālo validitāti. Kontentanalīzes rezultātā, izmainot faktoru nosaukumus, tika palielināta satura validitāte. Tiek nolemts instrumenta faktoriāli modificēto adaptācijas versiju var izmantot turpmākajā pētnieciskajā darbā.

Jāizstrādā papildus jauni instrumenti sievietes feministiskās identitātes pētniecībai, lai diferencētu un noteiktu, tieši ar kādu, no daudzajiem, feminisma virzieniem sieviete sevi identificē.

References

- Bargad, A., & Hyde J. S. (1991). Women's studies. A study of feminist identity development in women. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 181–201.
- Berman, S. L., Montgomery M. J., & Kurtines W. M. (2004). The development and validation of a measure of identity distress. *Identity: An International Journal Of Theory and Research*, 4, 1–8.
- Chickering, A. W., & Reisser, L. (1993). *Education and identity*. San Francisco., CA: Jossey–Bass.
- Cowan, G., Mestlin, M., & Masek., J. (1992). Predictors of feminist self-labeling. *Sex Roles*, 27, 321 – 330.
- Cross, W. E. (1971). The negro to black conversion experience. Toward a psychology of black liberation. *Black World*, 20(9), 13–27.
- Dombrovskis A. (2014) *Latvijas sieviešu feministiskās identitātes dimensijas prognozējošie faktori*. Promocijas darbs. Daugavpils Universitāte. (In Latvian).
- Downing, N. E., & Roush, K. L. (1985). From passive acceptance to active commitment: A model of feminist identity development for women. *The Counseling Psychologist*, 13, 695–709.
- Duncan, L. E. (2010). Women's relationship to feminism: Effects of generation and feminist self-labeling. *Psychology of Women Quarterly*, 34, 498–507.
- Eisele, H., & Stake, J. (2008). The differential relationship of feminist attitudes and feminist identity to self-efficacy. *Psychology of Women Quarterly*, 32, 233–244.
- Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle. *Psychological Issues Monograph*, 1(1), 1–171.
- Fischer, A. R., Tokar D. M., Mergl, M. M., Good, G. E., Hill, M. S., & Blum, S. A., (2000). Assessing women's feminist identity development: Studies of convergent, discriminant, and structural validity. *Psychology of Women Quarterly*, Cambridge University Press., 24 (1), 15–29.
- Grant, J.(1993). *Fundamental feminism*. Routledge. New York. London.
- Good, G. E., Fischer, A. R., Tokar, D. M., Mergl, M. M., Hill, M. S., & Blum, S. A., (2000). Assessing women's feminist identity development. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 15–29.
- Hansen, N. D. (2002). Reflections on feminist identity development: Implications for theory, measurement, and research. *The Counseling Psychologist*, 30(1), 87–95.
- Henderson-King, H. D., & Stewart, A. J.(1997). Feminist consciousness: Perspective on women's experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 415–426.
- Henderson-King, D., H., & Stewart, A. J. (1994). Women or feminists? Assessing women's group consciousness. *Sex Roles*, 31, 505 – 516.
- Hyde, J. S. (2002). Feminist identity development: The current state of theory, research, and practice. *The Counseling Psychologist*, 30(1), 105–110.
- Houvouras, S., & Carter, J. S. (2008). The F word: College students' definitions of a feminist. *Sociological Forum*, 23(2), 234 – 256.
- Huddy, L., Neely, F. K., & Lafay, M. R. (2000). The polls – trends: Support for the women's movement. *Public Opinion Quarterly*, 64, 309 – 350.
- Kamen, P. (1991). *Feminist fatale*. New York: Donald I. Fine.
- Kramarae, C., & Spender, D. (2000). *Routledge international encyclopedia of women: Global women's issues and knowledge*. New York. Routledge.
- Liss, M. & Erchull, M. J. (2010). Everyone feels empowered: Understanding feminist self-labeling. *Psychology of Women Quarterly*, 34, 85–96.

- Liss, M., O'Connor, C., Morosky, E., & Crawford, M. (2001). What makes a feminist? Predictors and correlates of feminist social identity in college women. *Psychology of Women Quarterly*, 25, 124–133.
- McCabe, J. (2005). What's in a label? The relationship between feminist self identification and „feminist” attitudes among U.S. women and men. *Gender and Society*, 4(2), 480–505.
- Moradi, B., & Subich, L. M. (2002a). Feminist identity development measures: Comparing the psychometrics of three measures. *The Counseling Psychologist*, 30(1), 66–86.
- Moss, R. H., & Moos, B. S. (2009). *Family Environment Scale. Manual and sampler set: Development, applications and research*. (4th Ed.). Published by Mind Garden, Inc.
- Myaskovsky, L., & Wittig, M. A. (1997). Predictors of feminist social identity among college women. *Sex Roles*, 37, 861–883.
- Raščevska, M. (2005). *Psihološko testu un aptaiju konstruēšana un adaptācija*. Rīga: Raka.
- Ricard, K. (1989). The relationship of self-monitored dating behaviors to level of feminist identity on the FIS. *Sex Roles*, 20, 213–226.
- Rhode, D. L. (1997). *Speaking of sex*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Roy, R. E., Weibust, K. S., & Miller, C. T. (2007). Effects of stereotypes about feminists on feminists self-identification. *Psychology of Women Quarterly*, 31, 146 – 156.
- Saunders, K. J., & Kashubeck-West, S. (2006). The relations among feminist identity development, gender-role orientation, and psychological well-being in women., *Psychology of Women Quarterly*, 30, 199 – 211.
- Tarrant, S. (2008). (Eds.) *Men speak out: Views on gender, sex, and power*. Routledge. Taylor & Francis Group. New York and London.
- Tarrant, S. (2009). *Men and feminism*. Seal Press. California.
- Toller, P. W., Suter E. A., & Trautman, T. C. (2004). Gender role identity and attitudes toward feminism. *Sex Roles*, 51(1–2), 85–90.
- Vandiver, B. J., Cross, W. E., Jr., Worrell, F. C., & Flagen-Smith, E. (2002). Validating the Cross Racial Identity Scale. *Journal of Counseling Psychology*, 49(1), 71 – 85.
- White, A. (2006). Racial and gender attitudes as predictors of feminist activism among self-identified African American feminists. *Journal of Black Psychology*, 32, 455 – 478.
- Williams, R., & Wittig, M. A. (1997). “I’m not a feminist, but...”. Factors contributing to the discrepancy between pro-feminist orientation and feminist social identity. *Sex Roles*, 37, 885–904.
- Zucker, A. N. (2004). Disavowing social identities: What it means when women say, „I’m not a feminist, but...”. *Psychology of Women Quarterly*, 28, 423–435.
- Yakushko, O. (2007). Do feminist women feel better about their lives? Examining patterns of feminist identity development and women’s subjective well-being. *Sex Roles*, 57, (3/4), 223–234.